

Svensk posthistorisk forskning under senare år

av Jan Billgren

Det har nu gått drygt 20 år sedan boken "Svensk Posthistoria 1855 - 1925" kom ut i Filatelistförbundets regi. Den innehöll en för sin tid grundlig genomgång av de förordningar som styrde posttjänstemännens arbete under dessa år. En viktig källa var "Postboken", posttjänstemännens dåvarande skriftliga hjälprede. Även Postens olika reglementen och de aktuella postcirkulären kom till användning. Uppgifter om porton och avgifter för olika posttjänster gavs ett stort utrymme.

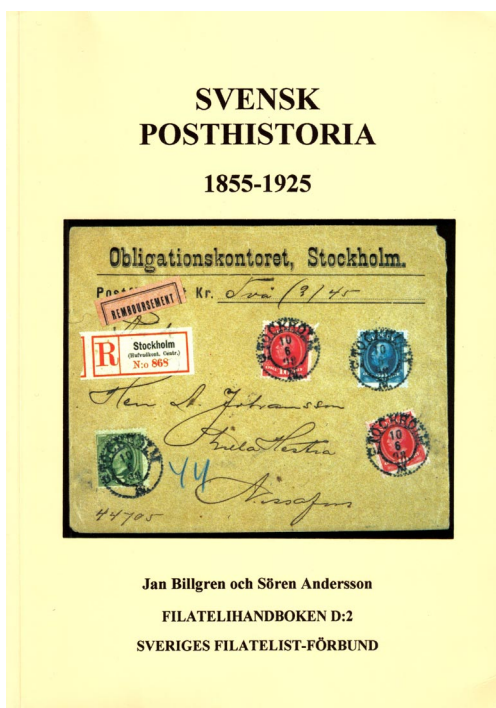
Boken innehöll inledningsvis en genomgång av det svenska postverkets organisation och relationer till utländska postverk med tyngdpunkt vid Världspostföreningens beslut vid de olika kongresserna från 1874 och framåt. Därefter beskrevs försändelseskategorierna brev, brevkort, trycksaker, postanvisningar, paket och tidningar i var sitt kapitel. I dessa behandlades också de vanligaste posttjänsterna, framför allt rekommendation, assurans, postförskott och expressutdelning. I ett särskilt kapitel behandlades ytterligare tjänster såsom inkassering, reklamation, intryg och kvitton samt eftersändning. Boken avslutades med ett kapitel om de olika posthistoriska källor som använts.

Syftet med denna artikel är att redovisa vad som har publicerats om den svenska posthistorien efter det att Svensk Posthistoria utkom 1995. Det innebär att sådant som publicerats i svenska filatelistiska tidskrifter och årsböcker från hösten 1995 fram till våren 2016 beaktas.

Det har emellertid varit nödvändigt att avgränsa ämnet så att det inte blir alltför

Jan Billgren är född 1936 i Tollarp. Han har varit universitetslektor i företagsekonomi i Lund. Han har också varit redaktör för Postmuseums årsbok, *Posttryttaren*, 2001-2010. Billgren var ordförande i Postmusei Vänner 2000-2011 och har medverkat med artiklar i *Posttryttaren* sedan 1984.

omfattande. En första avgränsning är att endast rikstäckande postala tjänster tas med,

Sveriges Filatelist-Förbund gav 1995 ut den sedan länge slutsålda handboken om att samla "Svensk posthistoria 1855-1925".

således inte postförhållanden vid enstaka orter eller regioner. Dessutom begränsas framställningen till den statliga posten i Sverige och därmed inga privata lokalposter eller transportföretag. Den militära postbehandlingen och den censurerade posten tas heller inte med. Ett annat område som uteslutits är studier av ortsstämplat; endast forskningen om postala stämplat som använts för andra ändamål än makulering av frimärken redovisas.

Undantag görs också för studier av frimärken och deras nyanser. Likaså utesluts studier av de svenska helsakerna och stämpelmärkena. Slutligen kan nämnas att artiklar om vykortens bildsida inte tas med utan endast sådana som tar upp den postala behandlingen av dem.

Senare års posthistoriska källor

Svenska posthistoriker har under senare år varit flitiga med att publicera sina rön från tiden efter 1925. Huvuddelen av dessa texter har publicerats av Sällskapet för Svensk Posthistorisk Dokumentation, SSPD. De återfinns på sällskapets hemsida och har (ännu) inte getts ut i tryckt form.

SSPD:s posthistoriska handbok, som ursprungligen avsåg tiden 1925 - 1994, utarbetades av Jan-Olov Edling, Kjell Nilson, Leif Jönsson, Gunnar Dahlstrand och Kjell Arvidsson. Gruppen presenterade sina resultat på nätet den 28 februari 2003 men i åtskilliga fall har materialet uppdaterats senare. Hit hör försändelslagen brev (uppdaterat den 30 augusti 2011) och brevkort (uppdaterat den 22 februari 2004) samt tjänsterna rekommendation (uppdaterat den 8 januari 2005), express (uppdaterat den 5 juli 2004) och mottagningsbevis (uppdaterat den 8 januari 2005). Dessutom redovisas här ett antal nyare försändelslag. Till dessa hör halvtariffkorsband (tillagt den 22 oktober 2008), småpaket (uppdaterat den 16 mars 2004), fonopost (tillagt den 6 mars 2004), assurerade askar (tillagt den 6 mars 2004), aerogram (uppdaterat den 30 november

2012) samt nordiska resekort (uppdaterat den 16 mars 2004).

Utöver själva handboken har medlemmarna i SSPD kunnat bidra med forskningsresultat till särskilda platser på hemsidan, nämligen sådana som behandlar postala etiketter, färgade normalstämplat, lösenstämplat samt förtullningsavgift och dragarpengar.

SSPD har även publicerat sina medlemmars nyare forskningsresultat i *Aktuellt om Posthistoria* under åren 1994 - 2016. Däremot är det i stort sett bara frågor/utredningar kring enstaka objekt i medlemmarnas samlingar som föranlett publicitet i medlems-tidningen *Posthistoriska Notiser* som utkommit tre gånger per år under samma tid (fyra nummer från och med 2001).

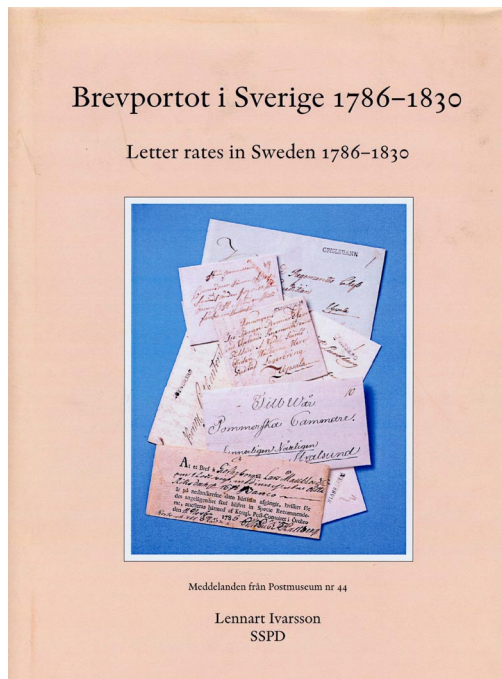
Den skrift som utöver *Aktuellt om posthistoria* innehållit de mera långtgående artiklarna om resultat av svensk posthistorisk forskning är Postmuseums och Postmusei Vänners årsbok, *Poststryttaren*. Där har även personer med inriktning på akademisk historisk forskning bidragit med redogörelser för äldre posthistoria, främst det svenska postverkets verksamhet i nuvarande Baltikum och Finland. Även Postverkets relationer till övriga nordiska länder och USA har behandlats, liksom postflygningar och postfartyg.

Brev med fyra etiketter på ett assurerat luftpostbrev från Borgholm 19.1 1924 som expresseutdelats i Danmark. Brevporto 25 öre, asstillägg 50 öre, expressavgift 40 öre och luftposttillägg 5 öre.

Dessutom har där i fyra artiklar kartlagts postförhållandena under de stora utställningarna i Stockholm 1897, 1909 och 1930 samt den Baltiska utställningen i Malmö 1914. Även postförhållandena vid Stockholmsolympiaden 1912 har behandlats i en femte artikel.

En gedigen kartläggning av inrikes brevportosatser 1747 - 1855 har under de

Lennart Ivarssons bok, *Brevportot i Sverige 1786 - 1830*, utkom 2000.

senaste 20 åren genomförts av Lennart Ivarsson. Han har publicerat sina rön i tre böcker som utkom mellan 2000 och 2012.

Lennart Ivarsson har även presenterat detaljerade redovisningar av äldre posthistoriska tjänster i sin artikelserie "Från Postcontoiret" i *Filatelisten* åren 2000 - 2009. I denna finns också artiklar om postala etiketter av Kjell Nilson samt om tidningspoststämplatser av Åke Torkelstam. Därutöver finns i tidskriften kortare artiklar i posthistoriska ämnen. I övrigt har där främst publicerats artiklar om frimärken, stämplatser, lokalpost

och vykort, ämnen som inte behandlas i denna artikel.

Samlarföreningen Bältespännarnas medlemsskrift, *Bältespännaren*, har då och då också tagit upp olika artiklar inom posthistoriska ämnesområden. Innehållet i sådana artiklar har då även redovisats där. Ett exempel på detta är Leif Bergmans presentation av Postlagen och därmed konsekvenserna av Postens bolagisering 1994.

Under senare år har det blivit lättare för posthistorikerna att studera den postala historien genom utgivningen av Bertil Larssons inskannade postcirkulär från åren 1636 - 1892. Dessa har genom Postmusei Väners försorg publicerats på ett USB-minne, "Kopiesamling för svenskt postalt tryck".

Ett annat sätt att ge underlag till medlemmarnas forskning är SSPD:s nytryck av Generalpoststyrelsens "Postlägenheter till utlandet" från 1940 till 1945. Av dessa kan man bland annat utläsa postrutter, portosatser, avgifter för posttjänster, dirigeringsanvisningar och tidtabeller under det andra världskriget.

Posthistorisk forskning efter 1925

Vi kan inledningsvis konstatera att större delen av den posthistoriska forskningen genom SSPD-medlemmarnas försorg inriktats mot perioden 1925 - 2000-talet. Det gäller främst uppdateringen av hur de olika försändelselagen och posttjänsterna utvecklats under denna tid.

SSPD:s handbok täcker i sin senaste version i allt väsentligt det mesta av det som publicerats i många av de artiklar som finns upptagna sist i artikeln. Det gäller främst sådant som är av störst intresse för medlemmarna, det vill säga de olika försändelselagens utveckling och de olika posttjänsterna. Däremot finns det inte så många uppgifter om de tidiga postala historiska skeendena eller om postdistributionen i stort. Dessa två avsnitt kommer därför att i det närmaste helt baseras på de i slutet redovisade artiklarna från olika skrifter.

Den postala historiska utvecklingen

Under senare år är det främst två tidiga områden som beskrivits och analyserats, nämligen den inrikes postala historiska utvecklingen för tiden före frimärkenas tillkomst och Sveriges avtal med andra länder, speciellt England och USA, före UPU. Även de tidiga postvägarna har kartlagts, både till de nordiska länderna och till de dåvarande svenska landskapen i Baltikum.

I *Filatelisten* återfinns ett tiotal artiklar om posten till och från Norge, Danmark, de baltiska staterna och Tyskland. Flera berör Sveriges postförbindelser med Tyskland. Som exempel kan nämnas våra postförbindelser med svenska Pommern 1683 - 1897 och med Rügen under 1800-talet.

Där finns också ett par artiklar om den svenska posten i Narva och om postvägen från Riga till Narva. Även posttrafiken mellan Kristiania och Köpenhamn via Danska vägen i Göteborg 1600-1800 presenteras i tidskriften. Dessutom en artikel ”Nordatlantisk post – till och från Sverige och Norge – före 1880”.

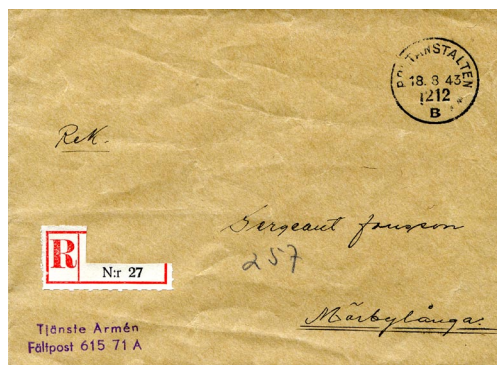
I övrigt presenteras där artiklar om svenska förhållanden, som beteckningar på tjänsteförsändelser 1920 – 1990, Torneå-posten eller Fjeldposten samt ransoneringsförsändelser från andra världskrigets Sverige. Modern posthistoria 2014 – 2015 behandlas också i en artikel från 2015.

I årsboken *Poststryttaren* finns under åren från 1997 och framåt ett par artiklar om Sveriges postkonventioner med Frankrike och USA samt Sveriges postala relationer med utlandet under skilling banco-perioden. I en annan artikel behandlas Världspostföreningen och frimärksfärgerna.

Fem artiklar handlar om postvägar. Det rör sig om postvägen från Stockholm via Markaryd till Danmark på 1600-talet och svensk-danska postvägar under samma tid, liksom post med förhinder mellan Sverige och Danmark. Postvägar över Kölen från 1814 och framåt är ett annat exempel. Dessutom behandlas det svenska postkontoret i Hamburg och dess betydelse för den svenska postutväxlingen med övriga Europa.

Två artiklar berör postvägarna österut och i Baltikum, nämligen en resa längs postvägen Stockholm-Narva och den svenska postens första tid i Estland och Livland. Ytterligare tre exempel på äldre svensk posthistoria finns i *Poststryttaren*: Kampen mot missbruk av fri-brev under 1600 - 1700-talen, landshövdingarnas postala betydelse under tidigt 1800-tal och den svenska posten på 1850-talet.

Därutöver redovisas i årsboken forskningsarbetet fram till 1999 med att kartlägga de svenska Postanstaltenstämplarna från andra världskriget av Ingemar Wågerman. Där-

Tjänsterekbrev från Degerhamn till Mörbylångas 1943 med bortklipp postkontorsnamn. Kartläggningen av Postanstalten-stämplarna skedde först på 1980-talet.

med färdigställd han det material som publicerades 1986 i skriften ”Postanstalten - stämplarna: beredskapsstämplarna under och efter andra världskriget”. De har också behandlats i två nummer av *Filatelisten* 2009.

SSPD:s egen skriftserie, *Aktuellt om posthistoria*, innehåller några längre artiklar om den posthistoriska utvecklingen. De som berör de tidigaste epokerna är dels ”Det svenska postväsendet från Stockholms horisont 1636 – 1720”, dels posten till Uppsala och Norrland från Stockholm under Postverkets första år.

”Post över Kvarken i svunnen tid” är titeln på en annan artikel i samma skriftserie. Här redogörs för hur posten transporterades med båt över den smalaste delen av Bottenviken från 1500-talet fram till 1860.

Tre artiklar berör förhållandena under första och andra världskriget. Det är ”Postrepressalier Sverige-England under första världskriget”, Allmänna säkerhetstjänstens postkontroll under andra världskriget och postutväxlingen med USA åren 1939 – 1945. En annan artikel gäller delning av paketportot mellan Sverige och Norge 1878 – 1917, vilket gav upphov till noteringar på adresskortet.

Försändelseslag

Brev

I SSPD:s posthistoriska handbok är avsnittet om brev mycket utförligt och behandlar även alla möjliga tilläggstjänster. Avsnittet är uppdaterat till den 30 augusti 2011 och är således heltäckande för perioden från 1925. Dock finns här uppgifter om portot lokalt, inrikes och till olika utrikes destinationer endast fram till den 30 september 1971. Senare uppgifter – fram till den 1 januari 2015 – återfinns i *Facit Postal IX*.

En särskild sorts brev, avsedda att fungera som brev med flygpost till utlandet, var så kallade aerogram. Ett särskilt kapitel om aerogram 1949 – 1970 i SSPD:s handbok är författat av Gunnar Dahlstrand. Här presenteras, utöver gällande bestämmelser vid starten den 9 oktober 1949, även de fyra av

Aerogram med 70-öres värdestämpel, stämplat på utgivningsdagen, den 4 juni 1968.

Posten utsedda tillverkningsföretagen. Även portosatserna redovisas fram till 1971. Senare utgivna aerogram presenteras i Ulla Lindbergs bok ”Nordiska aerogram” som utkom 1983.

Endast två artiklar i övriga källor har berört försändelseslaget brev. Det rör sig om artikeln i *Filatelisten*, ”Gotland – ett särbehandlat brevportoområde”, i vilken Lenart Ivarsson redogör för de särskilda portosatser som gällde för brev dit under tidig frimärkstid. Den andra artikeln, av Evert Zetterberg i *Posthistoriska Notiser*, behandlar ”Föreningsbrev 1981 – 2014” som innehåller bestämmelserna om och de olika portosatserna för detta försändelseslag under hela den tid som de kunde skickas.

I SSPD:s posthistoriska översikt för tiden efter 1925 finns även ett särskilt kapitel om förbud, uppdaterat den 5 juli 2004. I detta redovisas alla de bestämmelser som Posten utfärdat för vissa försändelseslag. Som exempel kan nämnas att det var förbjudet vid nämnda datum att i brevförändelser (brev och trycksaker) sända följande:

1. Varuprov som kunde innebära skada för postpersonalen eller kunde smutsa ner eller fördärva den aktuella eller andra försändelser
2. Explosiva, lätt antändliga eller farliga ämnen, insekter och andra djur, vare sig levande eller döda
3. Ett flertal varuprov till en och samma avsändare för att undgå mottagarlandets tullavgifter
4. Tullpliktiga föremål
5. Opium, morfin, kokain och andra bedövningsmedel
6. Oanständiga eller osedliga föremål
7. Föremål som ej var tillåtna att införa till mottagarlandet eller sprida i avsändaroch/eller mottagarlandet

Brevkort

Även för brevkort finns ett omfattande avsnitt i SSPD:s handbok, liksom om tilläggstjänsterna. Inte heller här anges portosatserna längre fram än till den 30 september 1971. *Facit Postal IX* anger det utrikes brevkortsportot fram till den 30 januari 1989, varefter denna försändelsetyp fick samma porto som utrikes brev. Inrikes brevkort och sådana till

Inrikes postförskottstrycksak från Uggletoorp den 8.1 1942. Trycksaksportot var 5 öre och postförskottsavgiften 20 öre.

övriga Norden klassades som brev från och med den 1 juni 1981.

Utöver handbokens material finns längre artiklar i *Aktuellt om posthistoria* åren 1994 – 2016. Den mest omfattande är Tomas Karlssons och Per Gustafsons ”Hur får ett vykort se ut? Postala regler 1887 – 1907”. Här får läsaren en uttömmande beskrivning och analys av de postala reglerna för brevkort (inkl. vykort) under den tid då försändelseskategorin slog igenom i Sverige. Författarna har också gjort en grundlig genomgång av användningen av jubileumsbrevkortet från 1897 i den utrikes postutväxlingen. De har även redovisat hur det gick till att införa brevkort med s.k. delad adressida i Sverige år 1905 och hur dessa behandlades som försändelser till utlandet 1905 – 1907.

I årgång 1994 finns en längre artikel av Jan Billgren om tjänstebrevkort med presentation av bestämmelser för vem som fick använda sådana och i vilka sammanhang de kunde användas. Här finns både privata tjänstebrevkort och sådana som trycktes av Posten. Även ofrankerade brevkort efter det att tjänstefrimärken upphörde att användas, behandlas i artikeln.

Det kan också nämnas att två artiklar i *Posthistoriska notiser* förtjänar att uppmärksammas, nämligen ”Ofrankerade brevkort mellan Norge och Sverige” och ”Rekommenderade tjänstebrevkort och tjänstebrevkort till Norge”, vilka båda publicerades 2015.

Universaltelegram, sänt som trycksak i Stockholm den 22.9 1925.

Trycksaker

Denna försändelseskategori behandlas kortfattat i SSPD:s handbok. I *Facit Postal IX* återges samtliga portosatser mellan 1860 och 1981, då portot blev detsamma som för inrikes brev. Portosatserna till övriga utlandet (utöver Norden) redovisas där fram till 1992.

Halvtariffkorsband är en form av trycksak som behandlas i SSPD:s handbok. Försändelseslaget infördes den 1 december 1938 och avsåg trycksaker till ett begränsat antal länder. En annan försändelsetyp var fonopost som även den tas upp i handboken. Fonopost var också en slags trycksaker som i likhet med dessa inte fick tillslutas. Den infördes den 1 juli 1940 och kunde skickas fram till den 30 juni 1971.

Fonopostförsändelser skulle användas för att skicka LP-skivor, ljudband och liknande. Dessa har inte behandlats i någon av de artiklar som redovisas avslutningsvis. Dessa artiklar har heller inte innehållit några uppgifter om trycksaker.

Postanvisningar

Denna försändelsetyp har ännu inte behandlats i SSPD:s handbok. När det gäller avgifter och maximibelopp får vi därför hänvisa till *Facit Postal IX*. Där anges portot från 1866 till 1981.

Det finns endast två artiklar om detta ämnesområde i de övriga källorna. Det ena är en redovisning av postanvisningar till sjömän, så kallade sjömansinvisningar i *Posthistoriska notiser* 2001, vilka förekom åren 1869 – 1901. Dessa är även redovisade i ”Svensk posthistoria”, men i Jan-Olov Edlings artikel ges ytterligare information samt visas några bilder av blanketter. En andra artikelserie i *Filatelisten* 1998 handlar om de i Gnarp på 1920-talet använda halveringarna av frimärket 2 öre lilla riksvapnet för att främst åstadkomma portot 25 öre på postanvisningar, när postanstalten hade slut på 1-öres frimärken.

Paket

Paketrörelsen behandlas i handboken i samband med det utförliga etikettavsnittet; många etiketter har ju varit avsedda för adresskortet till paket (och även till själva paketet). I SSPD:s handbok finns det däremot inget avsnitt om avgifter för paket varför den intresserade läsaren hänvisas till *Facit Postal IX*. Där anges portot för inrikes paket från 1873 till 1986.

Däremot redovisas i handboken så kallade småpaket. Sådana blev möjliga att skicka i Sverige från 1930 till 1980. De var egentligen brevfrösendelser som befordrades till lägre porto än brev och som tillät samma innehåll som varuprov. Handskrivna brev var således inte tillåtna. Småpaket fick heller inte vara tillslutna så att innehållet lätt skulle kunna undersökas. Småpaket fick väga upp till 1 kilo. De förekom endast i den utrikes brevväxlingen med de länder som undertecknat villkoren efter postkongressen i London 1929.

Från 1921 och framåt kasserade Posten in förtullningsavgifter för från utlandet ankommande frösendelser, bland annat paket. Därutöver betalades på vissa orter (större städer) dragarpengar som var packhusmännens arvode för att de biträdde vid förtullningen av inkomna paket från utlandet under åren 1921 - 1992. De var självständiga företagare som fick sina taxor fastställda av tullverket.

I SSPD:s handbok finns ett särskilt kapitel om dessa tjänster. Där finns en utförlig beskrivning av tjänsten samt en historisk översikt av de avgifter som utgick för privatper-

Obs! Inslå paketet ordentligt; eljest utbetalas icke ersätt-
da under postbehandlingen.

199 **Tallsjö** kort till inrikes paket.

Avsändare: *Selma Skömben*
(Även å paketet skola avsändarens namn och adress angivas.)
Tallsjö

Innehåll: *oliven*

Assureras för

Till *Folkskollärare*
Herr Erik Eriksson

Adresspostanstalt: *Gårdnäs*

Ankomstnummer
(i förekommande fall)

Bl. 239 b. (Aug. 28.)

GUARANTIAL ÖLF NOV 1639
90 ÖRE
SVERIGE

Tydligt
ämpel-
tryck för
ämningss-
lagen.

Vikt kg. öre	
ej över 1	60
1—3	90
3—5	120
5—6	180
6—7	240
och för varje ytterligare 1 kg. 60	

Vikt: *2* kg.

Frimärkenas anbringnings sätt.

Se adresskortets baksida 51
et bort, i händelse av odestälbarhet,
(Avsändarens underskrift)

(Krontalet tecknas med både bokstäver och siffror.)

Adresskort till paket (julkappar?), sändt från Tallsjö den 22.12 1937. Porto 90 öre (1-3 kg).

Obs! Inslå paketet ordentligt; ejest utbetalas icke ersättning i händelse av skada under postbehandlingen.

Adresskort till inrikes postförskott att redovisas till postgirokonto. Denna blankett användes för brevpostförskott samt för paketpostförskott. Detta meddelas i kvittensbok eller å bifogad förteckning.

Postförs beloppet ves å postskottsinl ningskortet (nedre delen av denna blankett), som jämväl i övrigt ifylles av avsändaren. Vissa "Underrettelser för avsändaren" (t.ex. obeställbarhet m. m.) återfinnas å blankettens baksida.

Postförskotts-försändelsen skall avlämnas inom 15 dagar efter ankomsten.

9136 Stockholm Ban. *arn.*

(Plats för "Rek" eller "Assureras"; kronalet med bokstäver och siffror.)

Till **Fr. Olga Svensson,**
Goodtemplarlokalen, Born,

Adresspostanstalt: **A L F T A.**

KVITTO.
Ovan angivna försändelse kvitteras.
Alfa den *2/12* 1921.

Namn: *Olga Svensson*

Bevittnas:

Försändelsens ankomstdag

Adresskortets ank.-dag (ev.)

Ankomstnr vid post-kontor (-expedition):

Vikt (för paket) kg.
Bl. 723 a. (Okt. 26.)

Postförskottsavgiften utgår för belopp med
ej över 5 kr. 15 öre
5-50 " 25 "
50-100 " 35 "
100-250 " 45 "
250-500 " 55 "
500-750 " 65 "
750-1000 " 75 "

Härtill kommer befordrings- o. förekall-ass.- o. rek.-avgift.
Frimärkena anbringas i fråga om paket i denna kolumn men eljest å försändelsen.

INFLÄMNINGSPAKET
SVERIGE
15 ÖRE

Adresskort till inrikes postförskott att redovisas till postgirokonto, blankett 723a. Skickat från Stockholm till Alfta den 30 november 1931. Paketportot uppgick till 120 öre, vartill kom postförskottsavgiften, 25 öre (5-50 kr).

soner och företag. Dragarpengar vid 16 städer i Sverige redovisas också – de varierade från stad till stad, beroende på överenskommelse med den lokala handelskammaren.

Det är endast tre artiklar i övriga källor som har behandlat försändelseslaget paket. Det rör sig om paketposten från Schweiz via Sverige till Ryssland under första världskriget och adresskort till paket som flygbefordrats på 1930-talet. En tredje rör portodelningen i pakettrafiken med Norge 1878 - 1917.

Tidningar

Detta är ett försändelseslag som inte behandlas i SSPD:s handbok. Däremot finns det en artikelserie som behandlar detta område. Det är Åke Torkelstams fyra artiklar i *Filatelisten* från 1996 - 1997 om de svenska tidningspoststämplarna från åren 1824 till 1872.

Posttjänster

När det gäller posttjänster innehåller SSPD:s handbok en genomgång av de olika posttjänsterna (rek, ass, postförskott, express, mottagningsbevis, registrering, vidimering, uppräknings, inkassering, ID-kort, åter-

tagande, adressförändring, nedsättning av postförskottsbelopp, eftersändning, reklamation och obeställbarhet). De är emellertid av varierande omfattning i handboken och kan därför kompletteras med uppgifter i andra publicerade artiklar.

Rekommendation

SSPD:s handbok tar upp rekommendation i ett omfattande avsnitt som berör förhållandena från 1700-talet och framåt. Här redovisas också reketiketter och avgifter för denna posttjänst fram till den 30 september 1971. I handboken redovisas även bestämmelser för rekförsändelsers utseende och frankering. Även de särskilda avgifterna för inlämning vid Stockholms Central 1940 - 1961 redovisas här.

Avgifter för rektillägg var inte desamma inrikes som för brev och brevkort till utlandet. De redovisas i *Facit Postal IX*, både för inrikes och för utrikes försändelser, fram till den 28 februari 1997.

Det finns tre artiklar från övriga källor som berör rekommendation. Den äldsta är i *Aktuellt om posthistoria* nr.10 och avser användningen av stämpeln "Wärde" på rekom-

Ett modernt rekbrev från Hofors den 9.10 1995, med två etiketter.
Avgiften för ESS-rek var vid denna tid 50 kr.

menderade brev till utlandet under åren 1873 – 1882. En artikelserie i *Filatelisten*, ”Att samla reketiketter”, publicerades av Peter Nordin i 19 artiklar åren 2013–2015. Den senaste, ”Rekbrev – nedslag i modernare tid”, återfinns i *Posthistoriska notiser* nr. 4 år 2015.

Assurans

Avsnittet om assurans återfinns i SSPD:s handbok under rubriken ”Brev”. Det är relativt kortfattat och lämnar ingen informa-

tion om avgifter. Avgifterna för inrikes assavgifter återfinns i *Facit Postal IX* från den 1 juli 1855 fram till den 28 februari 1997. För utrikes assförsändelser gällde regeln att tilläggsportot bestod av rekavgift plus ett asstillägg, baserat på försäkringsbeloppet. Dessa uppgifter finns i katalogen från 1879 till 1975. Det kan tilläggas att etiketterna för assförsändelser redovisas i det särskilda kapitlet om postala etiketter som SSPD publicerade 2010.

Inrikes assbrev som expressutdelats i Norrtälje, sänt från Byarum den 8.4 1935.
Brevporto 15 öre, asstillägg 40 öre och expressavgift 30 öre.

En annan försändelsetyp, närbesläktad med brev, var så kallade assurerade askar. Sådana blev möjliga att skicka efter det att Wienkongressens beslut trätt i kraft den 1 juli 1892. De kallades då ”askar med angivet värde”. Vid Madridkongressen 1920 beslöt man om detaljerade bestämmelser; försändelseslaget kallades därefter ”assurerade askar”. Det behövdes dock inga adresskort eftersom dessa försändelser tillhörde brevposten. Askarna befordrades därför med samma hastighet som brev; de var avsedda att användas då man skickade smycken och andra dyrbarheter. De fick bara användas till länder som skrivit på avtalet med UPU.

Två artiklar i *Aktuellt om Posthistoria* behandlar assurerade försändelser. De har titeln ”Assurerade försändelser till utlandet under 1900-talet” och ”Brev med angivet värde till utlandet 1875 – 1879”.

Postförskott

I SSPD:s handbok finns i kapitlet om brev ett kortfattat avsnitt om inrikes postförskott,

men inga uppgifter om avgifter. Dessa återfinns för åren 1866 – 1981 i *Facit Postal IX*. Det finns däremot inga uppgifter där om avgifter till utlandet.

Endast en artikel om postförskott har påträffats. I *Aktuellt om Posthistoria* 2012 lämnar Staffan Ferdén en detaljerad redovisning för ”Brevpostförskott till utomnordiska länder före 1907”. Där finns också information om avgifter och sättet att erlägga dessa. Dessutom redovisas vilka tilläggstjänster som var tillåtna.

Expressutdelning

SSPD:s handbok har ett omfattande kapitel om expressutdelning, avseende åren 1864 till 2004. Det gäller både för utrikes och för inrikes försändelser men även de speciella regler som fanns i Stockholm åren 1929 till 1945. Även etiketterna behandlas utförligt, liksom de olika avgifterna, både inrikes och till utlandet.

Lokalbrev som expressutdelats i Stockholm på 1930-talet. Lokalportot var 10 öre, vartill kom expressavgift 30 öre. Frimärket har makulerats med den speciella expressutdelningsstämpel som användes i Stockholm.

När det gäller de olika avgifterna finns i handboken uppgifter fram till den 30 september 1971. Vill man ta fram senare uppgifter finns sådana i *Facit Postal IX* fram till den 1 augusti 1996. Inrikes express upphörde dock den 1 april 1991. Det finns inga artiklar som berör ämnesområdet bland övriga källor som studerats.

Mottagningsbevis

I SSPD:s handbok finns ett särskilt kapitel om mottagningsbevis. Det redovisas när mottagningsbevis kunde begäras, både för inrikes och utrikes försändelseslag. Där finns också de svenska reglerna för tjänsten, förutom Världspostföreningens. Dessutom redovisas i tabellform avgifterna från 1855 till den 30 september 1971. Dessa redovisas också i *Facit Postal IX*, men där fram till den 1 februari 1978.

Utöver SSPD:s handbok har endast en artikel påträffats, nämligen ”Inrikes mottagningsbevis 1900 – 1922”, författad av Jan-Olov Edling. I denna, som publicerats i *Aktuellt om posthistoria* nr. 8, finns framför allt många intressanta bilder av sådana försändelser.

Giltighetstid: En månad från avstämpningsdagen.

Inrikes postanvisning
med
mottagningsbevis

å 5 kronor 15 öre.

Tom kronor

(Med början längst till vänster skrivs *antalet* med bokstäver, omedelbart följt av *kronor*; öretalet utprepar sig.)

Till W. Andersson,

Bostad: Särna i Gylje,

Adresspostanstalt: Franshammar

Redovisnings-			Utsändnings- nummer
månad	journal	nummer	
2	723-B	14	

(Postfunktionärs
namn el. sign.)
Bl. 135. (Okt. 34)

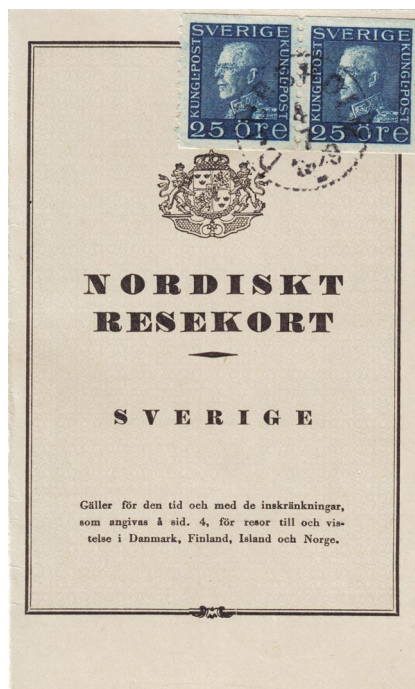
Pv. tr. Sth

Inrikes postanvisning med MB på blankett 135, skickad lokalt i Franshammar i februari 1936. Det kostade 15 öre att skicka 5 kr vid denna tid, vartill kom avgiften för MB, 15 öre.

Nordiska resekort

Medborgare i de nordiska länderna kunde från den 7 juni 1929 använda sig av en legitimationshandling som kallades nordiskt resekort. Det utfärdades antingen av postkontor (för 50 öre i frimärken) eller av lokala myndigheter (med stämpelmärken för 1 kr). Dessutom fick poststationer på turistorter utfärda sådana. Det postala utfärdandet upphörde 1939. Giltighetstiden var sex månader.

Sådana resekort har ägnats ett särskilt kapitel i SSPD-handboken. Här hänvisas också till Leif Bergmans utförliga artikel i ämnet, vilken publicerades i *Bältespännaren* 2003.

Nordiskt resekort, utfärdat i Djursholm den 4.7 1929, en knapp månad efter det att de infördes.

Lösen

Lösenavgifter och lösenbestämmelser har inte behandlats i SSPD:s handbok. Ett antal medlemmar har dock publicerat artiklar om detta område, främst i *Postryttaren* och *Aktuellt om Posthistoria*. Det rör sig om Bertil Larssons

Lösenavi från Slite, utfärdad den 19.9 1979, avseende 1:30 i felande belopp, plus exp. avgift, 1 kr. erlagd med 2:60 i frimärken den 25.9 1979.

artikel, ”Vår första konvention med Frankrike och de många lösenstämplar som följde”, som ger en utförlig beskrivning av postkonventionen och en fullständig förteckning av samtliga franska lösenstämplar på brev från Sverige. En annan artikel, ”Svenska lösenstämplar med centimesvalör 1897 - 1965” är författad av Sören Andersson och innehåller, förutom en fullständig förteckning över dessa stämplat, även omräkningskurser från centimes till öre och lösenbelopp i centimes, motsvarande 5 öre i felande belopp under olika tidsepoker.

I *Aktuellt om Posthistoria* 2006 finns ”Portosatser för lösenförsändelser 1874 - 1891”, författad av Åke Rietz. Han lämnar ingående information om lösenavgifter på brev från de flesta europeiska länder samt USA, Argentina och Australien. Även omräkningskurser och uppgifter om använda lösenstämplar redovisas för varje land.

Lösenberäkning på brev från UPU-länder 1875 - 1996 finns i *Posthistoriska Notiser* 2005:3. I *Bältespännaren* 2002 finns två artiklar om lösenförsändelser, nämligen ”Lösenförsändelser med stämplat” och ”Lösenetikett 5 öre”. Båda är författade av Leif Bergman.

Postala stämplat

Detta område berörs inte i något särskilt kapitel i SSPD:s handbok. Artiklar inom detta område finns huvudsakligen i *Filatelisten* i årgångarna 1998 - 2013. De tidiga artiklarna handlar om Stockholms Paketstämplar, stämplat ”Ej utlöst inom föreskriven tid” och stämplat ”Betald gm brefbärare”, samtliga från årgång 1998. Andra handlar om ”Eslöfs TÅG-stämplat i årgång 2002 och 2014. Det finns också två artiklar om Falkenbergers så kallade balkstämplat 2009 respektive 2011. Dessutom behandlas den svenska stämplat ”Från Danmark” i nr. 2 år 2007.

I tre nummer av *Filatelisten*, 1999:5, 2003:4 och 2010:2, behandlas de moderna stämplat som använts vid postterminalerna. Dessutom tas i 2012:4 upp frågan om frankostämplat: ”Rött eller blått - 5:30 eller 5:40?”

Postala etiketter

I SSPD:s posthistoriska handbok finns även en lång redogörelse för postala etiketter. För varje etikettslag finns en lista, uppställd i bokstavsordning. För varje etikett finns ett längre eller kortare avsnitt från 1925 och framåt.

Avi om lösen av 6 ofrånkerade lokalbrev och 25 inrikes brev, utfärdad den 22.2.1935. Brevet uthämtades dagen därpå i Centralposthuset.

Varje avsnitt är illustrerat med bilder av de olika etiketterna. Det bör tilläggas att förteckningarna har 1870 som startår och kan därför anses vara den hittills mest uppdaterade förteckningen, även om antalet varianter ibland är färre än i de nedan nämnda specialartiklarna. Tills vidare har slutpunkten satts vid tiden för Postens bolagisering, det vill säga den 1 mars 1994.

Etiketterna är avbildade i bokstavsordning. Bilderna är klickbara; bakom varje bild finns detaljerad information om första och sista användningsdag, exempel på varianter och användningsområde för dessa. Även eventuell perforering, storlek och färger noteras, liksom Postens officiella beteckning.

Utöver denna gedigna genomgång av etiketterna finns i övriga källor ett antal artiklar om etiketter. I *Filatelisten* 1996 finns artiklar av Kjell Nilson om etiketter för express, luftpost, värde och assurans samt postförskott.

Bältespännaren har under åren 1999–2014 haft artiklar om etiketter för eftersändning, lösen, privat flygpost och nummeretiketter

för paket. Där finns dessutom artiklar om hur reketiketterna kan katalogiseras och stiltyper på assetiketter.

Postdistribution

Detta ämnesområde behandlas endast delvis i SSPD:s handbok; främst rör det sig där om luftpost. När det gäller övriga ämnen finns det framför allt artiklar i övriga källor.

Sjöpost

Detta distributionssätt behandlas inte i SSPD:s handbok. Stämplarna på de olika ångbåtspostexpeditionerna under åren 1869 till 1951 finns redovisade i *Facit Postal IX*. Utförliga redogörelser för denna posttrafik finns i *Postryttaren* och i *Aktuellt om posthistoria*. Även i *Filatelisten* finns en del kortare artiklar om sjöposttillägg till och från Gotland, stämpeln VIA STETTIN, skeppspost Malmö-Stettin och Malmö-Stralsund.

I *Postryttaren* 1998 uppmärksammas ”Sjöpost - Noteringar och stämplarna på post från fartyg”. Här finns också två artiklar om post-

verkets fem vinterpostångare (2013) och privata ångfartyg i postverkets tjänst (2015).

Aktuellt om Posthistoria bidrar med fyra artiklar på detta område. I två från år 2000 redogörs för tidig svensk ångbåtspost åren 1824 – 1869 och ångbåtsposten på Vättern. År 2006 presenteras här posthistoriskt intressanta ångbåtspostexpeditioner i Norrland samt år 2014 poststämplarna MALMÖ 1 - 7 POST.

Luftpost

I motsats till övriga avsnitt i detta avsnitt behandlas luftpost ingående i SSPD:s handbok i avsnittet ”Brev”. Därutöver finns en längre artikel i *Postryttaren* 2002 av Fredrik Ydell om ”Svensk pionjärflygpost 1877 – 1920” och hans ”Post med luftskepp till Sverige och Finland 1919 - 1930” i årgång 2007. I *Filatelisten* nr. 1 från 1998 har han också berättat om ”Sveriges första tidningsflygning 1912”.

I *Postryttaren* 2003 finns också Bengt Henryssons artikel om ”Ballongpost från Paris 1870 – 1871”. En annan artikel om ”Scandinavian Missionary Flights Ansgar” finns i *Filatelisten* 2014 nr. 3.

Diligenspost

Redan på 1700-talet förekom försök med diligenser av privat natur. Dessa upphörde dock ganska snabbt. Nya försök gjordes i början av 1830-talet, även i statlig regi. Bland annat förekom en linje mellan Stockholm och Ystad 1831 – 1834. Först år 1850 började postverket med egen diligensverksamhet; den avslutades först 1888 med linjen mellan Värberg och Göteborg.

Ämnet behandlas inte i SSPD:s handbok. En längre artikel av Ingvar Larsson i *Aktuellt om Posthistoria* ger den historiska bakgrunden, medan Erik Hamberg i *Postryttaren* n 2004 redogör för den moderna diligens-trafiken med lastbil och buss, främst under förra hälften av 1900-talet.

Järnvägspost

I SSPD:s handbok finns det ingen samlad redogörelse för detta distributionssätt. Däremot finns det i *Facit Postal IX* ett längre avsnitt med katalogisering och prissättning av alla för närvarande kända stämplarna.

Luftpostbrev med vikt av 15 gram till Avellaneda i Argentina med portot 6:30 kr från Lidingö 3.12 1937. Brevportot var 30 öre och luftposttillägget 3×2 kr.

Ett par artiklar från detta område är ”Järnvägspostens början och slut” i *Filatelisten* 1996 och ”När järnvägsposten kom till Sverige” i *Posthistoriska notiser* 2006. Dessutom kan här nämnas den utförliga genomgång av de så kallade PKP-stämplarna på våra järnvägspostkupéer som Erik Sjögren gjorde i 24 nummer av *Filatelisten* 1999 – 2001.

Lördags/söndagsutdelning

Lördagsutdelning för en extra avgift fanns i Sverige endast under åren 1978 – 1983. Denna var främst avsedd för privatpersoner. Söndagsutdelning var en tjänst för tidningar och deras korrespondenter och var avgiftsfri efter tillstånd av den lokale postmästaren. Den fanns mellan 1951 och 1978. I SSPD:s handbok beskrivs dessa två tjänster med utgångspunkt från de etiketter som användes. Framställningen blir därför relativt kortfattad.

En mer detaljerad framställning om dessa tjänster finns dels i *Postryttaren* 2008 och när det gäller lördagsutdelning i *Aktuellt om Posthistoria* nr. 10, båda författade av Lennart Linden. Söndagsbrevens beskrevs först av Knut Norborg i *Aktuellt om posthistoria* nr. 4.

Post vid utställningar i Sverige

Under de senaste 20 åren har fem artiklar i *Postryttaren* behandlat stora evenemang i Sverige. Robert Mattson har behandlat de två tidigare utställningarna i Stockholm åren 1897 och 1909. Den förstnämnda artikeln, ”1897 – Vyer och minnen”, publicerades vid 100-årsjubileet. I denna artikel finns även en del uppgifter om den första Stockholmsutställningen 1866.

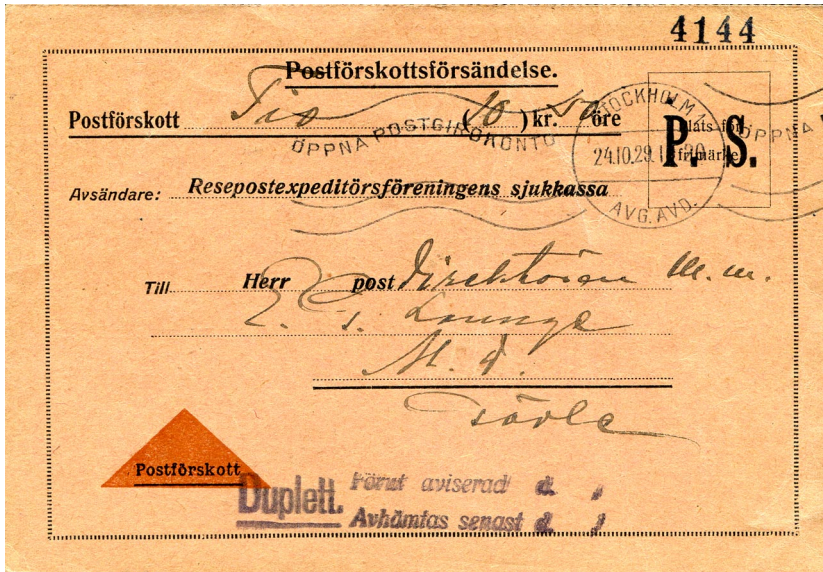
Eftersom det fanns en tillfällig post- och telegrambyggnad under utställningen 1897, gavs det goda möjligheter för besökarna att skicka försändelser, speciellt vykort, till sina vänner. Det gällde både vykort med motiv från utställningen och det då nylanserade jubileumsvykortet.

Artikeln om 1909 års utställning kallar Mattson ”Den okända Stockholmsutställningen 1909”. I denna utställning engagerades den då mest kände arkitekten, Ferdinand Boberg. Förutom utställningens byggnader formgav Boberg både utställningens brevmarke och ett antal vykort.

I 2011 års utgåva berättade Arne Forssén om ”Post under Stockholmsutställningen 1930”. Förutom en presentation av den banbrytande arkitekturen lägger författaren stor vikt vid de drygt 120 vykort som gavs ut och vid de poststämplarna som kom till an-

Brev som sänts med lördagsutdelning från Föllinge den 28.12 1985, till Johanneshov. Portot uppgick till 2 kr; avgiften för lördagsutdelning 3 kr.

Tjänstepostförskott till E.G. Lange 1929, Postmuseums förste chef 1906-1909, senare postdirektör i Mellersta distriktet. Beloppet var avgift till posttjänstemännens sjukassa.

vändning. Även den dåtida modernistiska reklamen uppmärksammas i artikeln.

År 2014 var det 100 år sedan den stora baltiska utställningen i Malmö ägde rum. Då publicerades i *Poststryttaren* en längre artikel av Hans-Uno Hansson om ”Posthistoria, vykort och brevmärken vid Baltiska utställningen i Malmö 1914”. I denna redovisar författaren alla de poststämplar, postala etiketter och helsaker som användes vid utställningen. Dessutom presenteras förteckningar över de flera hundra vykort som trycktes till utställningen och de många reklammärken och brevmärken som kom till användning.

Ännu ett 100-årsjubileum har uppmärksamats i årsboken, nämligen genom Göran Hejtz artikel om ”Post och vykort vid de olympiska spelen i på Stockholm 2012”. Poststämplarna som användes vid det tillfälliga postkontoret på Valhallavägen och statistik över olika försändelsekategorier (bland annat sex assurerade brev) redovisas utförligt, liksom reklamstämplar och affischer. Därutöver finns omfattande förteckningar över alla de vykort som trycktes, bland annat med motiv från de flesta tävlingar i olika idrotter.

Post till och från expeditioner

Tre artiklar i *Poststryttaren* har behandlat post till och från expeditioner till fjärran länder. Det rör sig om två som författades av Fred Goldberg, nämligen ”Andréexpeditionens postala historia 1897” och ”Nordenskjölds Antarktisexpedition 1901 - 1904”. I dessa redovisar författaren posten både till och från de två expeditionerna samt skildrar de personer som deltog och deras upplevelser.

En tredje artikel, författad av Jan Billgren, redovisar post som skickats från och framför allt till utbildningsfartyget *Vanadis*, som gjorde en världsomsegling 1883 - 1885. Skildringen av de närmare två årens jord runtsegling kombineras med en redogörelse för den mest kände deltagarens post, Oscar II:s näst äldste son, Oscar Bernadotte. Även övriga officerares brev – i den mån de är kända – presenteras i bilder.

Rånad och olycksdrabbad post

Dessa händelser behandlas inte i SSPD:s handbok. Det finns däremot fem artiklar som behandlar detta område i övriga källor. Det

rör sig bland annat om ”Tre postrån i Väst-sverige vintern 1854” av Ingemar Svensson som publicerades i *Postryttaren* 1995. Ämnet behandlades även i *Filatelisten* 2010.

Leif Ruud har behandlat detta område i två artiklar, dels ”Försummad och olycksdrabbad post fram till 1900”, i *Aktuellt om posthistoria* 2003, dels ”Olycksdrabbad och rånad post före 1900” i *Postryttaren* 2011. Den senare innehåller det allra mesta av artikeln från 2003 plus åtskilligt mera, till exempel förteckningar över samtliga postrån från 1840 och framåt. Där kan man också finna en redovisning av för hand makulerade frimärken på grund av genom brand förlorade poststämplar och konsekvenser för posten av ishinder. Huvuddelen av artiklarna behandlar de konsekvenser som händelserna medfört för noteringar och stämplor på brev i författarens samling.

Slutligen kan nämnas Bo Anderssons redogörelse i en artikel i *Postryttaren* 2006, ”Posthistoriska föremål berättar”, för objekt i Postmuseums samlingar, vilka varit inblandade i de olika rån som tidigare nämnts i Ruuds artiklar. Det rör sig om en postdiligens, en postsläde och en yxa som kommit till användning vid överfallet i Harrioja 1906. Dessutom finns här en berättelse om den vid rånet mot postkontoret Enskede 3 den 13 januari 1992 sönderskjutna övervakningskameran.

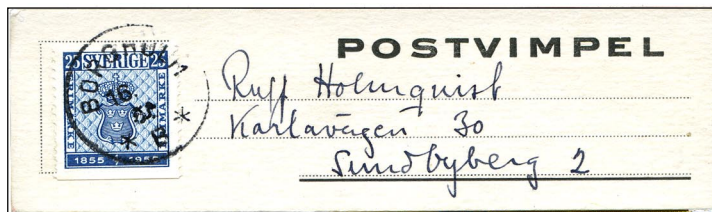
Avslutning

Som kanske framgått har min ambition inte varit att referera merparten av det som presenterats i de redovisade källorna. I så fall skulle artikeln fått en sådan omfattning att den skulle behöva ges ut som en separat bok. I stället har huvudsyftet varit att hjälpa den intresserade samlaren att själv finna och kunna ta del av grundmaterialet.

Det viktigaste som hänt efter det att Svensk Posthistoria 1885-1925 kom ut är publiceringen av SSPD:s posthistoriska handbok, avseende tiden 1925-1994 med senare kompletteringar. Denna, som publicerats på nätet, täcker i huvudsak upp posthistorien, när det gäller de postala försändelseslagen och posttjänsterna, fram till nutid.

Vår kännedom om posthistorien under tiden mellan Postens bildande och starten av frimärksutgivning har, främst tack vare artiklar i *Postryttaren*, ökat väsentligt. Våra postvägar är nu i det närmaste helt kartlagda, både inrikes och till utlandet, även under krigiska perioder.

Vad som därutöver återstår är en kontinuerlig uppföljning av hur Postnord efter bildandet 2009 utvecklas. Inte minst det minskade utbudet av tjänster förtjänar att upp-

En originell försändelse från 1950-talets Borgholm. Portot, 25 öre, indikerar att försändelsen taxerades som brev.

Föreningsbrev skickat från Stockholm till Göteborg den 6.3 2006, frankerat med valöfritt frimärke. Portot var då 4:80 kr.

märksammas, liksom avgifts- och portoutvecklingen. Även de senaste årens och framtidens postala noteringar, etiketter och blanketter är stora områden som bör kartläggas.

Avslutningsvis vill jag tacka de SSPD-medlemmar som äger de i artikeln avbildade objekten.

Källor och litteratur

Aktuellt om Posthistoria.

1994-2016.

Aldenbring, Hans-Ove,

Posthistoria i Jönköpings kommun från stormaktstid till nutid.

Jönköping 2005.

Ankarcrona, Gustaf,

Postförbindelser mellan Tröndelag och Jämtland/Härjedalen.

Utställningskatalogen till FJÄLLFIL 2002.

Arvidsson, Kjell,

Postal Automation and Postal Giro.

kjell.smult.com

Billgren, Jan & Andersson, Sören,

Svensk posthistoria 1855 - 1925.

Boden 1995.

Bjäringer, Tomas & Douglas, Gustaf,

Sweden Number One: the three skilling banco.

Limassol 2005.

Bältespännaren.

1995-2016.

Droste, Heiko, ed.,

Connecting the Baltic Area: the Swedish Postal System in the Seventeenth Century.

Södertörn Studies in History, 9.

Huddinge 2011.

Facit Postal IX.

2016.

Ferdén, Staffan,

Swedish Letters sent to Non-GPU/UPU

Destinations after the time for the Establishment of the General Postal Union – Routes, Rates and Recorded Covers.

Sweden in Philately up to 1920.

Malmö 2013.

Ferdén, Staffan,

Usage of Swedish Overseas Rate Postcards (1876-1894).

Utställningskatalogen till NORDIA 2015.

Frahm, Roland,

Postens lokala paketservice i Göteborg 13/4 1970 – 13/1 1980.

Utställningskatalogen till GOTHEN 2001.

Hamberg, Erik,

Svensk filatelistisk litteratur.

Postryttaren 2013.

Hughmark, Gordon A. & Halpern, Don,

Stampless mail to and from Scandinavia.

New Providence, N.Y. 1999.

Hällström, Jonas,

En sällsynt kort period inom svensk posthistoria (1-5 juni 1951).

Utställningskatalogen till GOTHEN 2011.

Högström, Stig,

Gotlands fasta postanstalter genom tiderna från 1600-talet till 2003.

Visby 2004.

Ivarsson, Lennart,

Brevportot i Sverige 1786-1830.

Meddelanden från Postmuseum nr 44.

Stockholm 2000.

Ivarsson, Lennart,

Brevportot i Sverige 1831-1855.

Meddelanden från Postmuseum nr 45.

Stockholm 2005.

Ivarsson, Lennart,

Brevportot i Sverige 1747-1785.

Meddelanden från Postmuseum nr 58.

Stockholm 2012.

Ivarsson, Lennart,

Posten i Halland i äldre tider.

Utställningskatalogen till HALLFRIM 2012.

Jarnhammar, Lennart,

Järnvägsposten. En resa med järnvägsposten genom seklen.

Stockholm 1996.

Jönsson, Leif,

Baltiska utställningen 1914.

Utställningskatalogen till BALTEX 2014.

Ledmyr, Leif,

Stockholms Postanstalter och Makuleringsstämplar 1836-1910.

Stockholm 2008.

Lithén, Gunnar,

Ångbåtspostexpeditionerna på Dalslands kanal.

Stockholm 2008.

Lindberg, Ulla,

Nordens aerogram.

SFF Specialhandbok nr. 17.

Stockholm 1983.

Längs Nordens äldsta postvägar.

Postmuseum 2005.

Methods and Topics in postal history: Nordic mails and routes.

Proceedings of the symposium held at Tucson, AZ 17-18 January [2001].

Mäkinen, Jukka & Sundberg, Per,

Svenska beläggningsstämplar (Charta Sigillata) 1811-1880.

SFF 2008.

Olsson, Kjell F.,

Postens gula bussar. Diligenstrafikens historia 1923-1991.

Stockholm 2009.

Olsson, Magnus,

Postgång på växlande villkor. Det svenska postväsendets organisation under stormaktstiden.

Diss. Lund 2010.

Postboken. Uppslagsbok för post-tjänstemän.

Utarbetad av Johannes Döss & Erik G. Lannge.
3. uppl.
Stockholm 1915.

Posthistorisk handbok.

1920-1994.
<http://www.rootsweb.ancestry.com/~swesspd/handbok/hb2.htm>.

Posthistoriska Notiser.

1995-2016.

Postlägenheter till utlandet 1940-1945.

Generalpoststyrelsen.
Nytryck av SSPD 2011.

Postryttaren.

1995-2016.

Rietz, Åke,

Svenska postförsändelser till utlandet före UPU.
Uppsala 2014.

SFT - Filatelisten.

1995-2016.

Sundberg, Per,

Svenska Tullstämpelmärken 1822-1861.
Luleå 2012.

Svahn, Karin,

Flygporton 1920-1992.
Postmuseum 1993.

Svahn, Karin,

Tilläggsporton för flygpost 1930-1946.
Postmuseum. SSPD u.å.

Winther, Richard F.,

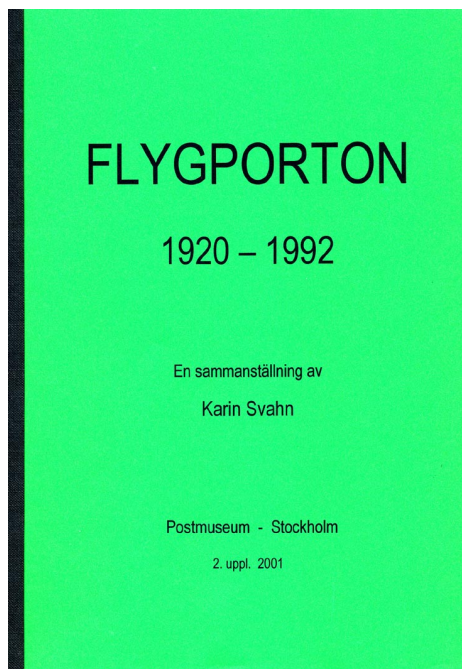
Understanding Transatlantic Mail.
Volume 1.
New York 2005.

Zetterman, Gunnar,

Förteckning över litteratur för Hembygds-samlare.
Lidingö 2012.

SSPD har också forskningsprojekt on-line där medlemmarna kan införa bilder av sina objekt:

- Svenska postala etiketter (uppdaterat den 25 januari 2015)
- Lösenstämplar med centimesvalör (uppdaterat den 4 april 2016)
- Lösenstämplar av bråkstreckstyp (uppdaterat den 11 augusti 2010)
- Förtullningsavgift och dragarpengar 1921-1993 (uppdaterat den 28 september 2010)
- Färgade normalstämplar (uppdaterat den 17 oktober 2011)
- Single frankeringar med Postemblem (uppdaterat den 18 maj 2016)
- Single frankeringar med Tre Kronor (uppdaterat den 5 augusti 2015)
- USA:s presidentutgåva 1938 på försändelser till Sverige (uppdaterat den 19 april 2016)
- Lösenförsändelser från USA till Sverige (uppdaterat den 16 augusti 2010)

Karin Svahns bok, Flygporton 1920-1992, utkom ursprungligen 1993.

Förteckning över artiklar på svenska med posthistoriskt innehåll från och med 1995 till och med 2016.

OBS! Artikelrubrikerna är i några fall justerade så att det tydligare framgår vad artikeln ifråga handlar om.

Filatelisten

1996:1:6: Svenska postala etiketter till 1970; luftpostetiketter

1996:1:14: Stockholms Paketstämplor

1996:2:72: Svenska postala etiketter till 1970; expresseetiketter

1996:2:74: Järnvägspostens början och slut

1996:3:134: Svenska postala etiketter till 1970; värdeetiketter och assetiketter

1996:4:213: Svenska postala etiketter till 1970; postförskottsetiketter

1996:4:216: De svenska tidningspoststämplarna 1824 - 1872

1996:6:344: De svenska tidningspoststämplarna

1997:1:12: De svenska tidningspoststämplarna

1997:7:432: De svenska tidningspoststämplarna

1998:1:10: De halverade lösenmärkena från Almvik

1998:2:81: Nyhet inom postal automation

1998:2:84: Sveriges första tidningsflygning 1912

1998:3:147: Halveringarna från Gnarp

1998:5:296: Halveringarna från Gnarp

1998:5:298: Stämpeln "Ej utlöst inom föreskriven tid"

1998:6:352: Sveriges postförbindelser med Pommern 1683 - 1897

1998:6:365: Gotlands frankostämplor

1998:6:370: Betald gm. Breffbärare. Stämpel i större städer

1999:1:27: Svenskt postväsen i Narva från år 1638

1999:1:12: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:2:83: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:2:150: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:2:210: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:2:280: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:6:351: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:7:426: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

1999:8:486: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

Expressbrev till ordboksredaktören Pelle Holm (1888-1980), stämplat i Göteborg den 8.1 1972, med stämpel om expresseutbärning i Lund. Brevportot var 65 öre och expresseutdelningsavgiften 3 kr.

1999:9:554: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 1999:10:639: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:1:14: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 1999:5:294: Nya postterminalstämpel
 2000:2:78: Stämpelmärken – föregångare till frimärken
 2000:3:156: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:4:211: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor

2000:5:284: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:6:344: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:7:404: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:8:473: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:9: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:10:599: Karteringsnumrets användning
 2000:10:599: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2000:10:605: Tomeåposten eller Fjeldposten

Begäran om adressförändring eller återtagande
 av en till postbefordran avlämnad försändelse.

Anm. Då fråga är om brev försändelse, skall fullständigt faksimile av försändelsens kuvert eller adress bifogas, varjämte i förekommande fall sigillet bör företas.

Försändelsen utgjordes av brev, kortbrev, brevkort, försändelse, paket,
 postanvisning å kr. öre, inbetalningskort å kr. öre,
 innehållande giro- utbetalnings- kort å kr. öre och ställt på med postgirokonto nr. 57106-30

Försändelsen var rekommenderad, försäkrad för betygd med postförskott å kr. öre och adresserad till Leempi Huorenen och Lahti
 (För inbetalningskort uppgives även nr å det postgirokonto, inbetalningen avsett.)

Undertecknad, som den 29 mars 1930 från härvarande postanstalt avser att ovan angivna försändelse, anhåller härmed att försändelsen till mig återställs, försändelsen befordras, försändelsen återlämnas resp. utbetalas till Leempi Huorenen Lahti och ikläder (för belopp, som skall gottskrivas postgirokonto, i händelse tillfälligt kontonummer)

jag mig allt ansvar, som härav kan följa. Stålén den 2/5 1930
 (För belopp, som skall gottskrivas postgirokonto, i händelse tillfälligt kontonummer)

Att (Postgirokonto nr.), sör är avsändare av försändelsen i fråga, här ovan egenhändigt tecknat sitt namn, intygas:
Inga Brunckson

Ovan angivna försändelse är här bokförd den 29/3 1930 under nummer 595. Avsändarens identitet har blivit behörigen styrkt.

Tjänstteckningar. Vederbörande posttjänstemans underskrift. Stålén

Därest framsändningen ska återbefordras till avsändaren, bör den postanstalt, som verkställer återbefordringen, å försändelsens baksida teckna ovan meddelade uppgifter angående avsändarens namn, titel och adress, för den händelse sådana uppgifter icke redan förut finnas å försändelsen anbragta.

Bl. 131. (Dec. 26.) 1) Hylles endast för brev till postgirokontoret, innehållande giro- eller utbetalningskort. 2) Framställning rörande brev med giro- eller utbetalningskort skall vara underskriven av den, som förfogar över vederbörande postgirokonto. P. v. Sth.

Begäran om återtagande av ett paket som skickats till Lahti i Finland från Stockholm den 2.5.1930. Avgiften motsvarade brevportot, 15 öre och rekavgift 20 öre.

2001:1:13: Karteringsnumrets kontrollfunktion
 2001:1:22: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2001:2:73: Omkartering
 2001:2:74: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2001:3:124: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2001:3:135: Registrering
 2001:4: 184: PKP-stämplarna på våra järnvägssträckor
 2001:5:249: Inrikes omkartering
 2001:6 295: Retour
 2001:7:345: Inte enbart karteringsnummer
 2001:8:401: Fri brev – inte portofritt
 2001:9:447: Brevvikter på inrikes brev
 2001:10:495: Karteringsstandard i norra Roslagen
 2002:1:4: Postvägen från Riga till Narva
 2002:1:8: Svarkuponger upphörde 31/12 2001
 2002:1:14: Eslöfs TÅG-stämplor
 2002:4:168: Eslöfs TÅG-stämplor
 2002:5:215: Rekommenderade inrikesbrev

2002:7: 305: Eslöfs TÅG-stämplor
 2002:6:260: Grisslehamns Postcontoir 1723-1754
 2002:7:305: Portobrev
 2002:8:361: Retour som eftersändning
 2003:1:10: Rakstämpelstampars förslitning
 2003:2:57: Rekommenderade inrikes brev 1812-1830
 2003:3:112: Inlämningsbevis för rekbrev 1786-1830
 2003:4:154: Typförslag till terminalstämplarna
 2003:4:158: Inlämningsbevis för rekbrev 1797-1830
 2003:5:207: Portokreditbrev under tidig frimärkstid
 2003:6:244: När järnvägsposten kom till Sverige
 2003:6:252: Kreditportobrev
 2003:7:299: Brevens adressering
 2003:8:351: Lösenbrev till Stockholm
 2003:8:360: Protest mot användning av begreppet Portokreditbrev
 2003:9:396: Extrapost till kungen
 2003:10:450: Sjöposttillägg till och från Gotland

Söndagsbrev, sänt från Tokyo den 10.10 1964, expessutdelat i Jönköping.

Nr. 8 2016 av Sveriges Filatelist-Förbunds tidskrift *Filatelisten*.

2003:10:456: Diskussion kring lösenbrev till Stockholm
 2004:1:15: Brevpaket med karterade brev
 2004:1:16: Fastställt hemort för stämpeln "VIA STETTIN"
 2004:2:67: Extra post på postfri dag
 2004:2:69: Fortsatt diskussion om röda stämplor och lösenbrev
 2004:4:165: Kartering istället för lösbrev
 2004:6:256: Posttrafiken Christiania-Kjöbenhavn via Danska vägen i Göteborg 1600-1800
 2004:6:262: Poststämpelns äldsta placering
 2004:7:314: Ankomststämplade brev till Stockholm
 2004:8:365: Brev med försenad ankomst
 2004:9:411: Brev med förenklad adress
 2004:9:412: Fortsatt diskussion om ankomststämplade brev
 2004:10:458: Postpasset var tidtabellen
 2005:1:10: Brev från Postcontoir till Postcontoir

2005:2:70: Postkontoret gav viktrabatt
 2005:3:104: Brevens viktsatsindelning
 2005:4:163: Rekvärgift som ej erlades
 2005:4:211: Postvägen Åbo till Gustafs
 2005:5:212: Journalnummer på rekbrev
 2005:6:218: Eftersändning och återsändning
 2005:6:252: Kronoposten i Sverige/Finland
 2005:6:259: Skeppspost Stockholm-Stettin
 2005:6:261: Önskad portosänkning blev höjningar
 2005:7:308: Signilskär – Ålands västra utpost
 2005:8:359: Nya Grisslehamn Postcontoir 1755-1895
 2005:9:410: Försöksstämplor anno 1830 eller 1834?
 2005:10:444: Några postala episoder under unionstiden
 2005:10:448: Kurirbrev över Ålands hav
 2006:1:12: När årtalsparen tagit slut
 2006:2:64: Snabbt respektive unikt frankerat
 2006:3:112: Post-Bådhen 370 år
 2006:4:147: Sveaborg – svenskt postkontor

- 1802-1808
- 2006:5:184: Stockholms generalpostcontoir
- 2006:6:245: Postverkets blanketter
- 2006:7:289: Portokredit
- 2006:8:338: Fallet med brevreklamationen och postmästaren
- 2006:9:387: Avståndsporto ersatte zonporto
- 2006:10:428: Den första upplagan av svenska beläggningsstämplar
- 2007:1:13: Brevpaket
- 2007:5:14: Nordatlantisk post – till och från Norge och Sverige före 1880
- 2007:6:22: 1811 års beläggningsstämplar
- 2008:4:8: Svenska beläggningsstämplar (Charta Sigillata) 1811-1880
- 2008:5:18: Desinficerad post från utlandet
- 2008:4:12: Grisslehamns röda avstämplingar
- 2008:5:18: Desinficerad post från utlandet
- 2008:6:16: Rekommendation var två olika posttjänster
- 2008:6:40: Kriget i Finland 1808-1809
- 2008:8:22: Retour, Retur, Obeställbart
- 2008:8:24: Postvägsavståndet har förflyttats
- 2009:1:25: Retour var eftersändning
- 2009:2:10: Kurirpost – enda möjligheten
- 2009:2:16: Retour, Retur, Obeställbart
- 2009:4:25: Snällpost från Jönköping
- 2009:5:26: Stämplarna – Postanstalten
- 2009:6:20: Om Postanstaltenstämplar och deras mätning
- 2009:7:28: Falkenbergs balkstämpel
- 2009:8:8: Ystads lokala stämpelstillverkning
- 2010:1:16: Ett postrån i Västergötland
- 2010:1:21: Décédé – Avliden
- 2010:2:36: Vad är terminalstämplar?
- 2010:3:18: Posten på Rügen
- 2010:3:28: Svenska postens moderna metallstämplar från 1996. Del 1
- 2010:4:22: Svenska postens moderna metallstämplar från 1996. Del 2
- 2010:5:28: Svenska postens moderna metallstämplar från 1996. Del 3
- 2010:6:28: DM900 – Den nya generationens inkjetstämplar
- 2010:6:36: Poste Restante i Sverige 2007-2010
- 2010:7:28: Begreppsförvirring för moderna stämplor
- 2010:8:42: När Göteborgsposten rånades 1854
- 2011:1:26: Ny Inkjet Printer i IRM
- 2009-2010
- 2011:1:44 Nytt om Poste Restate
- 2011:3:23: Postens moderna metallstämplar från 1996. Komplettering och uppföljning
- 2011:4:26: Blivande balkstämpelbrev åkte med hjul trots jul
- 2011:6:44: Ultramodern filateli
- 2012:3:37: Beteckningar på tjänsteförsändelser 1920-1990
- 2012:4:38: Om frankostämplor. Rött eller blått – 5:30 eller 5:40?
- 2013:2:44: 1811 års beläggningsstämplar
- 2013:4:38: 1847 års dubbla beläggningsstämplar
- 2013:5:28: Att samla reketiketter
- 2013:6:18: Fel och fadäser på reketiketter
- 2013:7:42: Reketiketter. Del 3 – Provisoriska etiketter
- 2013:8:22: Reketiketter. Del 4 – Från kartor till rullar
- 2014:1:44: Reketiketter. Del 5 – Mera fel och fadäser
- 2014:2:16: Reketiketter. Del 6 – Postal ”förfalskning” med mera
- 2014:3:17: Reketiketter. Del 7 – Filatelistiskt gjorda brev med mera
- 2014:3:37: Scandinavian Missionary Flights Ansgar 1945-1950
- 2014:4:18: Reketiketter. Del 8 – Jubiléer under året
- 2014:4:36: Nya rön om Eslöfs TÅG-stämplor 2014
- 2014:5:18: Reketiketter. Del 9 – Moderna fel och fadäser
- 2014:7:18: Reketiketter. Del 11 – Malmö Lantbruksmötet än en gång
- 2014:8:22: Reketiketter. Del 12 – Olika typer
- 2015:1:14: Okänt stämpelpapper upptäckt
- 2015:1:21: Reketiketter. Del 13
- 2015:1:36: Sjöpostlinjen Malmö-Stralsund
- 2015:2:18: Reketiketter. Del 14
- 2015:2:20: Modern posthistoria 2014-2015
- 2015:3:18: Reketiketter. Del 15
- 2015:4:12: Reketiketter. Del 16

2015:5:18: Reketiketter. Del 17
2015:6:22: Reketiketter. Del 18
2015:6:59: Ransoneringsförsändelser från andra världskrigets Sverige
2015:8:18: Reketiketter. Del 19

Postryttaren

1996:35: Värnamofrimärkena
1996:53: Franska lösenstämplar
1997:33: 1897 års Stockholmsutställning
1997:71: Andrée-expeditionens postala historia
1998:73: Vår andra postkonvention med Frankrike
1998:113: Noteringar och stämplat på post från fartyg
1999:103: Vår första postkonvention med USA
1999:129: Postanstalten-stämplat 1939-1991
2000:65: Assurerade brev till utlandet 1855-1925
2000:113: Den okända Stockholmsutställningen 1909
2001:85: Postkontor förr och nu
2001:101: Post från Nordenskjölds Antarktisexpedition 1901-1904
2002:11: Postvägen via Markaryd och Markaryds postkontor
2002:23: Svenska lösenstämplar med centimesvalör 1897-1965
2002:79: Det svenska postkontoret i Hamburg
2002:99: Svensk pionjärflygpost 1809-1920
2003:55: Ballongposten från Paris 1870-1871
2003:67: Det svenska postverkets papperssigill och förseglingsoblater 1877-1926
2004:99: Postens diligenstrafik under 1900-talet
2005:33: Den svenska posten på 1850-talet
2005:57: Sveriges postala relationer med utlandet under skillingperioden
2006:65: Posthistoriska föremål berättar (bl.a. om postrån)
2007:31: Post med luftskepp till Sverige och Finland 1919-1930
2007:71: Kampen mot missbruk av fribrev
2008:27: Världspostföreningen och frimärksfärgerna

2008:97: Lördags- och söndagsutdelning av post på 1900-talet
2009:55: Svensk-danska postvägar under 1600-talet
2009:69: Post med förhinder mellan Sverige och Danmark
2009:121: Tidiga postflygningar mellan Sverige och USA
2010: 9: Post till och från fregatten Vanadis 1883-1885
2010:113: Landshövdingarna och posten under tidigt 1800-tal
2011:9: Postvägar över Kölen från 1814
2011:55: Post under Stockholmsutställningen 1930
2011:111: Olycksdrabbad och rånad post före 1900
2012:9: Postförhållandena i Stockholm 1870-1912
2012:73: Post och vykort vid de olympiska spelen i Stockholm 1912
2013:77: Postverkets fem vinterpostångare 1858-1952
2014:53: En resa längs den första postvägen Stockholm-Narva
2014:79: Posthistoria, vykort och brevmärken vid Baltiska utställningen i Malmö 1914
2015:59: Samlarglädje – en vandring i bältespännarfilatelins värld
2015:109: Privata ångfartyg i postverkets tjänst 1824-1869
2016:55: Den svenska postens första tid i Estland och Livland

Aktuellt om posthistoria

1994:5: Portodelning Sverige-Norge i pakettrafiken 1878-1917
1994:12: Vad ett parti tjänstebrevkort kan innehålla
1994:29: Postverkets kvittoblanketter 1873-ca 1900
1994:42: Kronopost-stämplat
1994:53: S-försändelse eller söndagsbrev
1997:34: Postförskottskvittoblanketterna 1873-1900
1997:38: Tidig svensk paketpostföring och diligenstrafik
1999:5: Paketpost från Schweiz via Sverige till Ryssland

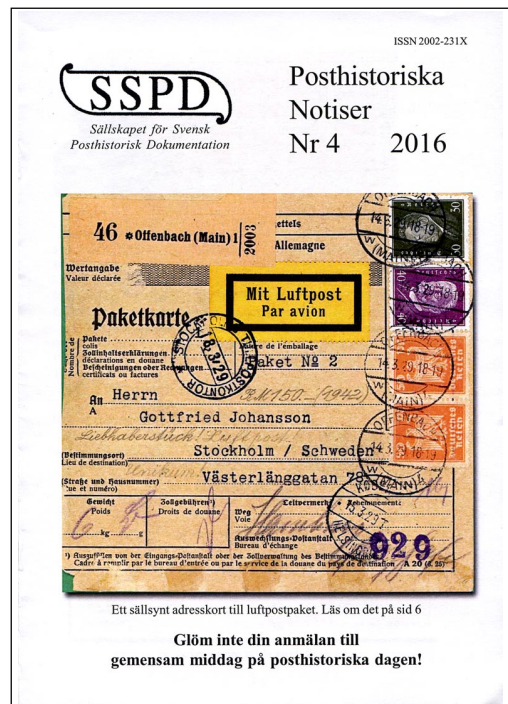
Nr. 13 av *Aktuellt om posthistoria*, utgiven 2016.

- 2000:35: Tidig svensk ångbåtspost 1824-1869
 2000:75: Ångbåtspost på Vättern
 2003:5: Assurerade försändelser till utlandet under 1900-talet
 2003:10: Inrikes mottagningsbevis 1900-1922
 2003:22: Postpressalier Sverige-England under första världskriget
 2003:28: Post över Kvarken i svunnen tid (från 1500-talet och framåt)
 2003:43: Försummad och olycksdrabbad post fram till 1900
 2006:5: Parallellposterna i Sverige
 2006:17: Fördubblat porto. Lösenbrev mellan Norge och Sverige efter införandet av ett särskilt porto för obetalda brev 1869
 2006:20: Portosatser för lösenförsändelser 1874-1891
 2006:56: Posthistoriskt intressanta ångbåtspostexpeditioner i Norrland
 2006:60: Tio år med det nya brevnätet och Inkjet
 2009:21: Lördagsutdelning 1978 - 1983
 2009:36: Gotland—ett särbehandlat brevportoområde
 2009:40: Wärde-stämpling av rekommenderade försändelser till utlandet 1873-1882
 2012:3: Posten till Uppsala och Norrland

- 2012:35: Postverkets aviseringsblanketter 1873-ca 1900
 2012:46: Brevpostförskott till utomnordiska länder före 1907
 2012:56: Utrikes användning av jubileumsbrevkortet från 1897
 2012:60: Införandet av brevkort med delad adressida i Sverige
 2014:3: Postlandskapet i centrala delar av Uppland
 2014:26: Malmö 1-7 POST
 2014:41: Brev med angivet värde till utlandet 1875-1879
 2016:5: Postala regler för vykort 1887-1907
 2016:31: Postutväxling med USA, utgående post 1939-1945
 2016:50: Det svenska postväsendet från Stockholms horisont 1636-1720

Posthistoriska notiser

- 2001:2: Sjömansinvisningar
 2003:4: Klockarepost, prästepost, kyrkopost, bakpost, m.m.
 2005:3: Lösenberäkning på brev från UPU-länder 1875-1996

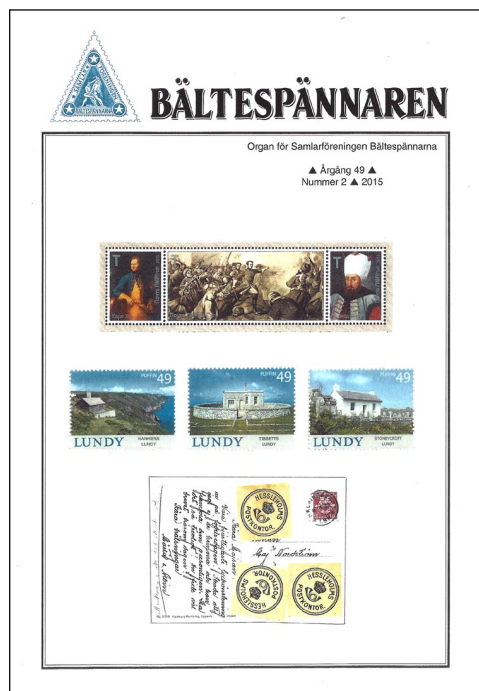
Nr. 4 från 2016 av SSPD:s tidskrift, *Posthistoriska Notiser*.

2006:4: När järnvägsposten kom till Sverige
 2007:2: Från Danmark-stämpeln
 2009:2: Adresskort för paket som luftpost-
 befordrats
 2011:1: Posten till Upsala och Norlanden
 2013:3: Felaktig användning av tjänstebrevs-
 rätten
 2015:2: Rekommenderade tjänstebrevkort
 och tjänstebrevkort till Norge
 2016:3: Ofrankerade brevkort mellan Norge
 och Sverige
 2015:4: Rekbrev – nedslag i modernare tid
 2016:3: Föreningsbrev 1981-2014

Bältespännaren

1995:11: Gammalt och nytt om svenska pos-
 togram
 1999:9: Gul eftersändningsetikett
 1999:19: Postlagen
 2002:11: Lösenförsändelser med stämplat
 2002:15: Lösenetikett 5 öre
 2003:6: Nordiskt resekort
 2004:11: Gratispost
 2005:4: Gratispost II
 2007:1:20: Svenska lösenetiketter
 2007:2: Privata flygpostetiketter
 2007:2: Nummeretiketter för paket
 2012:1: Stockholmsolympiaden 1912 (etiket-
 ter och blanketter)
 2013:2:10: Katalogisering av reketiketter,
 typ 1

2013:3:14: Katalogisering av reketiketter
 (fortsättning)
 2014:1:14: Katalogisering av moderna
 svenska reketiketter
 2014:2:14: Stiltyper på svenska assetiketter
 2015:1:11: Svenska postoblater
 2015:2:14: Postoblater

Nr. 2 av tidskriften *Bältespännaren* från 2015.